

Živočichové ve vodě

Cíl: význam živého světa, nebát se hmyzu, získat pozitivní vztah k přírodě, umět určovat hmyz a další živočichy lesa

Věková kategorie: 7 - 15 let

Počet dětí: max 20

Časová náročnost: 60 - 180 min

Pomůcky: příloha, cedníčky, bílé misky, krabičková lupa, lupa, určovací klíč, lžička, štěteček, lano, kartičky, šátky, obrázky zvířat

Popis:

Cílem tohoto programu je seznámit děti s drobnými živočichy, které najít ve vodním toku nebo rybníce. Setkání by mělo děti motivovat k ochraně drobných živočichů, nebo minimálně k tomu jim cíleně neškodit a neublížovat. Dozví se, jak a čím jsou nezbytní pro celý ekosystém.

Instrukce/postup/průběh aktivity/krok za krokem (čas):

Než se vydáte na loveckou výpravu, je potřeba najít vhodné místo k lovu. Ideální jsou malé rybníčky, tůňky, potůčky ale i zahradní jezírka, velké rybníky nebo vodní toky můžete samozřejmě vyzkoušet také. Co by měla mít taková ideální vodní plocha? Základem je dobrá přístupnost k vodě. Cedníček nemá dlouhou násadu, proto je potřeba aby lovec ze břehu dosáhl do vody, aniž by hrozilo nebezpečí vykoupání. Část břehu, kterou chceme využít, by pak měla být pohodlně průchozí. Samozřejmostí je absence odpadků nebo dalšího nebezpečí pro děti – otevřené výpustě, stavidla atd.

Pravidla lovu:

- Cílem je nezranit žádného uloveného živočicha, veškeré nakládání s nimi probíhá opatrně.
- Ulovených zvířat se nedotýkáme holou rukou. Jejich tělo je často potažené ochranou membránou, jsou křehcí, škodí jim slaný pot na našich rukách.
- Každý svůj úlovek co nejdříve uložíme do misky s vodou, kde ho můžeme pozorovat. Nedržíme ho zbytečně na suchu.
- V pozorovací misce vodou nemícháme, nepopoháníme zvířata štětečkem a nevystavujeme ji přímému slunci. Misku ukládáme na místě, kde nehrozí její vylití.
- Zbytky rostlinného materiálu, které ulpí v cedníčku, vždy vrátíme do vody – může zde být ještě mnoho neviditelného života.
- Lovci by se po břehu měli pohybovat klidně, neběhat, často hrozí sklouznutí po blátě.
- Umožňuje-li to charakter břehu, mohou děti vstupovat do vody, potřebují na to však odpovídající vybavení.
- Na místech, kde je potřeba se více naklonit k vodní hladině lovíme ideálně v kleče. Hrozí pak menší nebezpečí, že lovec do vody strčí nepozorný kolemjdoucí.

Před samotným lovem napustíme do bílé misky vodu. Měla by být co „nejčistší“, bez listů, rostlin, bahna. Miska bude sloužit jako pozorovací akvárium. Uložíme ji na bezpečném místě, aby nehrozilo riziko, že jí někdo omylem vylije. Každé dítě by měl vědět, která je jeho miska. Cedníkem pak lovíme ve vodě. Vždy několikrát protáhneme cedník vodou a pozorujeme, jestli se neuchytil nějaký živočich. V případě že ano, přeneseme cedník ke své misce, kde pomocí mokrého štětece nebo lžičky úlovek nabere a předáme. Dobře funguje položit si část cedníku do misky, hladina vody zvedne úlovek do vodního sloupce a ten se pak dá nabrat lžičkou a pohodlně přendat. Zbytky rostlin z cedníku vždy vrátíme do vody. Pokud ulovíme zvíře, které běhá po vodní hladině (bruslařky, vodoměrky) ukládáme ho do prázdné krabičkové lupy. Z misky by nám tento úlovek prostě odešel. Vodu mu do lupy nedáváme proto, že mu slouží pouze jako podklad, nikoliv jako životní prostředí. Po delší době v lupě s vodou se zvíře unaví a utopí se.

Živočichové ve vodě

Mladší děti mohou vymýšlet svým úlovkám nová vlastní jména, která nějakým způsobem popisují jejich podobu či chování. Starší děti mohou své úlovky určit podle klíče. Dobře se v něm orientuje nejen linkou po textu, ale také podle přehledných obrázků. S klíčem by se děti měly seznámit ještě před samotným lovením, jak vypadá a jak funguje. Ulovené larvy je vhodné doplnit fotografií dospělého (vážky, šídla, motýlice).

Po ukončení lovu vrátíme obsah své misky zpět do vody. Lijeme ho ale velmi opatrně, ideálně položíme misku až k hladině a otočíme. Pomocí štětečku sundáme některé lepivější úlovky a ujistíme se, že v misce žádné zvíře nezůstalo. Stejně tak cedníky propláchneme pořádně ve vodě.

Část B: Tematické hry a aktivity

U všech her a aktivit, kde se bavíme o nějakém zvířeti je vhodné doplnit ukázkou – živé zvíře, obrázek nebo fotka. Skladba her v konečné podobě programu je závislá na věku dětí.

Vydra

Klasické Rybičky, rybičky... s modifikací na působení vydry v rybníce. Vydra na jedné straně vyzívá rybičky na druhé straně k pohybu, když se obě strany rozběhnou, vydra dotykem rybičky chytá. Chycená ryba jde ze hry ven. Během hry se modelují různé situace. Velké herní území a malé herní území z hlediska úspěšnosti/neúspěšnosti lovu vydry nebo přítomnost nemocných ryb ve hře (hráč se svázanýma nohama k sobě). V závěru bychom si měli popovídat o vydře a její roli v ekosystému rybníka.

Rybníčky

Hra o vodních zvířatech a jejich potravě. Na začátku ukážeme dětem obrázky vodních zvířat a kartičky/obrázky s jejich potravou (vydra – ryba, čáp – myš, užovka obojková – ještěrka, bobr – lýko, bělička – plankton, ropucha – žížala, nutrie – kořínky rostlin, labuť – vodní rostliny). Potom vytvoříme dvě družstva (dva rybníky) ve kterých bude zastoupené stejné složení zvířat. Každý hráč dostane „své“ zvíře. Týmy zaujmou místo v hřišti. Mezi nimi je dělicí čára, v zadní části jejich území se nachází místo pro potravu/zásobárna (vyhrazeno lanem). V těchto místech leží náhodně vybrané kartičky potravy (ve hře vždy jen jedna kartička). Vedoucí hry na začátku kola vyzve náhodné zvíře, aby si obstaralo potravu: „Nakrmít se jde...labuť!“ Hráči, kteří jsou labuť, vyběhnou k některému z míst s potravou – mohou na svou, ale i na soupeřovu polovinu. Kartička potravy je ve hře vždy jedna, hráči neví, na jaké straně se zrovna nachází. Hráč, který najde svou potravu první, kartičku sebere a musí jí přenést do druhé zásobárny. Až když se mu to povede dostává bod. Druhý hráč mu jí může kdykoliv během cesty sebrat a běžet s ní na příslušnou polovinu sám.

Na žaby

Herní plochou je „silnice“, buď vyznačíme úzký pruh lanem, nebo použijeme širší cestu. Jeden hráč se stane automobilem, postaví se na silnici, kde zůstává po celou dobu hry (nepohybuje se). Tento hráč má zavázané oči šátkem. Ostatní jsou žaby a postaví se na kraj silnice. Po začátku hry mají za úkol přejít silnici pomocí žabích skoků. Po celou dobu hry si počítají kolikrát silnici úspěšně překonali. Hráč v roli automobilu čas od času tleskne rukama. V tu chvíli jsou všechny žaby na cestě přejeté a počítají si trestný bod (nebo vypadávají). Zkuste různé varianty hry: větší provoz – více hráčů na silnici, problém rozmnožování – aby byly žaby úspěšné, musí se jich dostat do rybníčka za cestou určité množství za herní čas apod.

Potravní řetězec

Hra o potravním řetězci ve vodním prostředí. Je potřeba nachystat si k němu přehlednou kartičku se vztahy (viz příloha). Hráči jsou rozděleni na dvě stejně velké skupiny. Každá skupina si najde „hnízdečko“ (ve vzdálenosti 100-200 m od sebe v co možná nejvíce nepřehledném terénu), kam umístí misticu s životy. Každý hráč obdrží jeden život a kartičku, na které je vyobrazen řetězec potravních vztahů. V kartě je jeden zvýrazněný druh (tím se hráč stává), šipky od jednotlivých druhů znamenají směr potravy. Hráči se po startu pohybují v hracím poli, mohou se ukrývat, běžet, nehnutě čekat, spoluhráče loví dotykem.

Živočichové ve vodě

Nastat mohou následující situace:

Pokud na sebe ve hře narazí dva různé druhy, které mají mezi sebou potravní vztah (jsou provázání šipkou) tak si předají jeden život ve směru šipky (v případě, že má hráč u sebe více ukořistěných životů, tak odevzdá i ty). Pokud na sebe narazí stejné druhy, rozhodne „kámen, nůžky, papír“. Setkají-li se hráči, kteří nejsou podle schématu propojení, nic se neděje. Když hráč narazí na kartičku s člověkem, přichází o všechny životy, i o kartičku s vyznačeným druhem. Za to však dostane kartičku s člověkem a může hrát za něho. Hráč bez života si poté odchází doplnit život a vyměnit si kartičku (změna druhu, za který hráč doposud hrál) do společného „hnízdečka“, stejně tak když nějaký hráč získá postupně 3 životy od spoluhráčů.

Hru lze opět modifikovat podle potřeby. Varianta, kde je více označených kaprů – jak se bude dařit planktonu, jak vydře, méně označeného planktonu – jak se to podepíše na počtu ryb a ptáků...?

Metodické pokyny:

Vedoucí by měl mít kladný vztah k tématu – pokud se sám živočichů bojí nebo štítí nemůže v dětech vzbudit zájem. V bezpečném zacházení byl měl jít příkladem. Odborná znalost není nosná. Stěžejnější je uvědomění si různorodosti druhů, kolik toho ve vodě žije, jak jsou na sobě jednotlivé druhy závislé apod.

Literatura/linky na weby:

Publikace: Publikace: Klíč k určování vodních bezobratlých živočichů (Rezekvítek, 2010)

Příroda České republiky - Průvodce faunou (K. Hudec) Academia

Schéma potravních vztahů ve vodě

